

Lodovico Guicciardini, *Beschrijving van de hele Nederlanden, ook genoemd Nederduitsland, Nederlandstalige uitgave uit 1612*

P 46 - 49

**Beschrijving van de Nederlanden afzonderlijk:
Lotrijck, ook gekend als Lottier, Lotharingen of Lorreinen**

P 46

Geschiedenis

Lotharingen behield de naam van hertogdom binnen het hertogdom Brabant, maar in feite is het een holle titel voor Lorreinen, zoals verder zal blijken. De Latijnse naam is Lotharingia, de Nederduitse benaming is Lotrijck, de Franse is Lorraine en in het Italiaans spreken we over Lorrenso (afgeleid van het Frans). De naam verwijst naar Lotharius, de zoon van keizer Lotharius en neef van Karel de Grote. Deze keizer Lotharius (zoals vermeld door Paulus Aemilius en door andere schrijvers) werd monnik in 1356, wegens zijn geestelijke ijver. Vooraleer hij monnik werd, verdeelde hij onder zijn drie zonen alles wat zijn keizerrijk bevatte. Aan zijn zoon Lotharius gaf hij een deel van Bourgondië en heel Austrasië, dat later naar hem werd genoemd: Lotharingia. Sommigen beweren echter dat de naam verwijst naar zijn vader Lotharius. Dit erfdeel omvatte Lotharingen, Brabant, Henegouwen, Gelre, Kleef en vele andere regio's. Zo bleef Lotharingen in handen van het nageslacht van Karel de Grote totdat Karel III, koning van Frankrijk – ook de Simpele genoemd, door zijn domheid en slechte inborst in 1424 alles heeft geschonken aan keizer Hendrik I. Dit kwam ook omdat keizer Otto II even later Karel, broer van Lotharius (koning van Frankrijk), bij zich heeft ontboden en hem heeft opgezet tegen zijn broer, door hem hertog van Lotharingen te benoemen. De grenzen van Lotharingen werden verlegd, zodat het een kleiner land werd. Een groot deel van het gebied werd aan het bisdom Keulen en het bisdom Luik geschonken.

Uit deze oorspronkelijke provincie, die met een koninkrijk kon vergeleken worden, ontstonden later verschillende hertogdommen en graafschappen. Toen koning Lotharius overleed, werd Lodewijk V tot koning gekroond. Hij was de laatste Franse koning van het roemrijke nageslacht van Karel de Grote. Lodewijk

V overleed kinderloos, na slechts een jaar geregeerd te hebben. Daarna werd Karel van Neder-Lotharingen, de wettige erfgenaam van Frankrijk, als opvolger aangeduid, maar Hugo Capet was hem voor. Karel was door de Fransen niet graag gezien: hij zou te veel de Duitse belangen behartigen, wat hem kwalijk genomen werd. Hij verloor de veldslag tegen Hugo Capet en werd kort daarna door de afvallige verrader Adalbero van Laon, bisschop van Laon en trouwe aanhanger van Frankrijk, opgesloten als gevangene in Laon (in het Latijn Laudunum). Vervolgens werd Karel naar Orléans overgebracht, waar hij stierf in de gevangenis. Zijn tweede echtgenote was bij hem, bij wie hij twee zonen had: Lodewijk en Karel, die allebei jong stierven. Maar in Lotharingen (zo schrijft Sibeber, geschiedschrijver uit Gembloers) had hij van zijn eerste vrouw nog een zoon Otto, en volgens andere schrijvers ook nog twee dochters.

P 47

Toen ook deze Otto stierf, kwam het weer tot een oorlog over Lotharingen, ditmaal tussen de aanhangers van de keizer en de Fransen. Na veel gedoe heeft keizer Hendrik II het hertogdom geschonken aan Godfried van de Ardennen, evenals de stad Valencijs¹ en enkele andere heerlijkheden. Zo werd hij vazal en leenheer van het Keizerrijk. Na Godfried bleef het gebied lange tijd onder de heerschappij van zijn nageslacht, tot keizer Hendrik V het afnam van hertog Hendrik van Limburg, die het zelf had gekregen van keizer Hendrik IV. In 1106 werd deze provincie gesplitst in Opper- en Neder-Lotharingen. Opper-Lotharingen, nu Lotharingen en in het bezit van het huis van Vaudemont, gaf Hendrik V aan de neef van Godfried: Diederik. Neder-Lotharingen, nu Brabant, gaf Hendrik V aan Godfried I met de Baard, graaf van Leuven. Men suggereert dat hij langs moederskant afstamt van de laatste Karel van Lotharingen. Hij werd op deze manier (zo zegt en schrijft men toch) de eerste graaf van Leuven die de titel van het hertogdom Brabant weer aanvaard heeft. Hij behield ook de titel van het hertogdom Lotharingen en bleef zo heersen over Opper- en Neder-Lotharingen. Dit verklaart dat zijn nakomelingen tegenwoordig de titel hertog van Lotharingen of Lorreinen dragen. Van dat hertogdom blijft nochtans alleen de titel over, want de staat en de naam blijven in Lotharingen zelf. Sommigen beweren echter dat Genappe, dat in het Waalse land ligt, het land van

¹ Valenciennes

Lotharingen is en dat daar een hof is voor burgerlijke en criminele zaken, het hoog Hof van Lotharingen genoemd (hier komen we later op terug). Iedereen weet dat dit nu eigenlijk Waals-Brabant is. Om dit alles wat te verduidelijken, vond ik het nodig om dieper op dit onderwerp in te gaan.

We zullen het eerst hebben over Brabant, te beginnen met de landkaart (de geografie), de voornaamste steden en plaatsen. Op dezelfde manier zullen we het over de overige provinciën hebben. Zo is het voor iedereen duidelijk.

Beschrijving van Brabant

Volgens Caesar is Brabant de regio waar de Atuatici en de Ambivariti woonden. Het is niet geweten wanneer en hoe deze regio de naam Brabant kreeg.

Sommigen schrijven dat de naam komt van de erg vermaarde Brinno, de man die Rome heeft gekweld en geteisterd en waarover we al vertelden.

Anderen zeggen dat Brabant vernoemd is naar een stad die Brabant heette, maar die later verwoest en vernietigd werd. Nog anderen menen dat dit land in vervlogen tijden Braecklandt heette, wat in het Nederduits "onbebouwd land" betekent. Een deel van de Kempen, dat in dit gebied ligt, is van dat type land en hierin zou de naam Brabant zijn oorsprong vinden.

Maar vele schrijvers van deze tijd baseren zich op het Gallia Belgica, meer bepaald op Brabant. Mogelijk nemen ze het over uit elkaars geschriften. Zij beweren dat de naam zijn oorsprong vindt bij Salvius Brabon, een man uit Arcadië en één van de kapiteins van het leger van Caesar. Caesar zou deze Brabon ten huwelijk hebben gegeven aan Zwane, de dochter van zijn zus, en hem heer gemaakt hebben van dit land. Dit verhaal vind ik niet terug bij oude schrijvers. Maar men vindt in oude teksten wel terug dat Wechembold, koning van de Romeinen, landsdelen die behoren tot Gaasbeek, twee mijl van Brussel, aan de Abdissen van Nivelles heeft gegeven. Deze landgoederen werden toen omschreven als "gelegen in het Graafschap Brachbantesie".

Sommige geleerden zijn overtuigd dat Brabant écht zijn naam dankt aan Godevaart met de Baard. Ze zeggen dat hij Neder-Lotrijck heeft teruggewonnen, en de titel van het Hertogdom Brabant heeft verkozen boven die van Graaf van Leuven. Zo zou de naam Brabant ontstaan zijn.

P 48

Verschillende auteurs, zoals Paulus Emilius, stellen echter dat de naam Brabant veel ouder zou zijn. Jan de Maire, in zijn boek *De illustratie van Gallië*, doet geen afbreuk aan de geschiedenis van Salvius Brabon, maar legt de oorsprong van de naam in de tijd van Karel Martel. Hij schrijft dat hij in een zeer oud en handgeschreven boek, dat hij vond in Brabant, het volgende grafschrift heeft gelezen:

Grafschrift van Karel Martel:

“Ecce Brabantinus Dux quartus in orbe triumphat,
Malleus in mundo specialis Christicolarum:
Dux dominusque Ducum, Regum quoque, Rex fore sprevit:
Non vult regnare, sed Regibus imperat ipse.”

Daarna vermeldt hij het grafschrift van Pepijn, de zoon van Karel Martel, en kleinzoon van Karel de Grote:

“Iste Brabantinus Dux quintus Austrasiorum,
Ex Duce sit tandem Rex primus germinis hujus.”

Hieruit blijkt hoe oud, heerlijk en edel de naam Brabant wel is. Het bevestigt dat Godevaart met de Baard de naam niet heeft gegeven, maar wellicht wel de oude titel van Hertog van Brabant weer in gebruik nam nadat deze in onbruik raakte, gezien de geschiedenis van Lotrijck.

We laten de vlijtige lezer hier zelf beslissen welke verklaring hij aanneemt en gaan verder met de geografie en de beschrijving van de streek.

In het noorden scheidt de Maas Brabant van Gelderland en Holland. In het zuiden grenst Brabant aan Henegouwen, het Graafschap Namen en het bisdom Luik. In het oosten wordt het alweer begrensd door de Maas. In het westen wordt het enerzijds door de Schelde van Vlaanderen gescheiden en grenst het ook aan het land van Aalst.

Wat betreft de omvang is de afstand van het meest zuidelijke punt (te Gembloers) tot het noorden in Sint Geertruidenberg ongeveer 22 mijl. In de

breedte is het vanaf het oosten in Helmont tot in het westelijke Bergen ongeveer 20 mijl.

Leven in Brabant

In Brabant vind je overal gezonde lucht: het is een vlak, rijk en vruchtbaar land, hoewel het Kempenland natuurlijk onvruchtbaar is. Door bewerking en inzet van de mens is dit al grotendeels verbeterd, terwijl ook de grote hoeveelheid vee het land vruchtbaar maakt.

Brabant is ook het land van zeeën, meren en plassen en natuurlijk van waterlopen, waarvan de reeds vermelde Maas en de Schelde de belangrijkste zijn.

In Brabant vind je heerlijke bossen en wouden. De belangrijkste zijn het Zoniën, Zaventerlo, Grotenhout, Grootenheyst en Meerdaal.

In de eerste plaats is Brabant echter bezaaid met fraaie, prachtige en beroemde steden, plaatsen, kastelen en dorpen. In dit hertogdom bevinden zich zesentwintig ommuurde steden, waaronder de vier hoofdsteden: Leuven, Brussel, Antwerpen en 's Hertogenbosch. Daarnaast zijn er ook nog de drie kleine hoofdsteden, namelijk Tienen, Leeuw en Nivelles². Vervolgens vind je er enkele steden van grote waarde, zoals Aarschot, Bergen, Megen, Breda, Diest en Maastricht. Tenslotte tellen ook Steenberghe, Lier, Vilvoorde, Gembloers, Jodoigne, Hannut, Landen, Halen, Zichem, Herentals, Eindhoven, Helmont en Grave mee tot de ommuurde steden.

Ik vind er bovendien nog 18 kleine steden. Deze grote plaatsen zijn niet ommuurd of hebben geen omwalling, maar mogen toch niet onderdoen voor de anderen. Deze steden genieten hetzelfde aanzien als ommuurde steden, met dezelfde vrijheden en privileges. Zij worden vrije steden of vrijheden genoemd want zij hebben vrije markten. We spreken hier over Oosterwijk, Oirschot, Turnhout, Hoogstraten, Duffel, Walem, Merchtem, Asse, Tervuren, Duisburg, Overijse, Terhulpen, Waver, Braine-l'Alleud, Genappe, Geel, Arendonk en Dormaal.

² Nijvel

Er zijn iets minder dan 700 dorpen met een klokkentoren, waarvan er opvallend weinig in de Kempen liggen. De volgende dorpen zijn heerlijk en bekend: Sint-Oedenrode, Boxel, Roosendaal, Ukkel, Lillo, Grimbergen, Gaasbeek, Rèves, Leefdaal, Wezemaal, Perwez, Walem, Rotselaar, Mol, Zandhoven, Putte, Rumst, Bierbeek, Cranendonk, Cuijk, Boutersem, Jauche, Sombrefte, Gosselies, Hilvarenbeek, Waalwijk en vele anderen.

De Heerlijkheid van Ravensteyn ligt ook in Brabant, deze bijzondere plek zal verder in mijn betoog besproken worden.

Brabant is voornamelijk ook erg verheven en eerbiedwaardig, omwille van het Markgraafschap van het Heilige Rijk, het Hertogdom Aarschot, het Markgraafschap van Bergen, het Graafschap Hoogstraten en het Graafschap Meghen. Daarnaast ook dankzij de Heerlijkheden van Breda, Grimbergen en Ravensteyn. Tot slot ook door de staat Maastricht met negentien baanderheerlijkheden, als je er voor Grimbergen twee rekent, zoals sommigen willen.

Het Hertogdom Limburg, de staat Valkenburg, het Graafschap Dalem en de staat van het Hertogdom Rode met alles wat ertoe behoort, hangen af van Brabant en staan onder de jurisdictie van de Brabantse Kanselarij.

Hierna zullen we het nog uitgebreid hebben over deze prachtige steden en plaatsen, in korte en duidelijke taal.

We zullen in wat hierna volgt een rangschikking respecteren, zowel in de beschrijving van Brabant, als van de andere volgende landsdelen. Deze rangschikking of volgorde begint bij de beschrijving van de hoofdsteden, aangezien dit de mooiste delen van het land zijn. Vervolgens beschrijven we de steden en plaatsen die een groot respect genieten: de Hertogdommen, Markgraafschappen, de Graafschappen en de overige Heerlijkheden, allen volgens graad en belang. Tenslotte bespreken we de plaatsen die minder belangrijk zijn.

Ik volg hierbij niet de orde van belang van de plaats, noch van haar leiders, maar ik begin gewoon in het noorden van Brabant, vervolg dan mijn uiteenzetting over het westen, ik trek door het zuiden en zal eindigen in het

oosten. Deze volgorde zal ik ook aanhouden als ik andere vrije oorden of vrijheden bespreek, net als de meest uitzonderlijke dorpen.

We beginnen dus helemaal vooraan met de steden die hoofdsteden genoemd worden. Dit omdat ze boven naar omvang en beleid boven de andere steden, kastelen en dorpen staan, zoals de vier voornoemde hoofdsteden die elk aan het hoofd staan van een vierde van het grondgebied. De hoofdsteden van Brabant vormen samen één van de drie Brabantse bestuurlijke eenheden. Naast de hoofdsteden zijn de Prelaten en de Adel de andere twee.

Laten we nu op weg gaan naar Leuven.